

Kütüphaneler meselesi

Cumhuriyet rejiminin on altıncı yılında umumî kütüphaneler meselesini kat'î hatlarla tayin ve tesbit edeceğini umuyor ve istiyoruz. Maarif Vekilliği'nin geçen ay içinde topladığı neşriyat kongresiyle bütün kitap meselelerine ve dertlerine karşı gösterdiği hakikî alâka; lâyük olduğu ehemmiyeti tanımakta geciktiğimiz bu büyük dert ve dâva üzerinde, kütüphaneler dert ve dâvası üzerinde de ciddî bir alâka ve faaliyet devresinin açılmakta gecikmeyeceğini bize ümit ettirmektedir.

Kütüphane bahsinde rejimden ve Maarif Vekâleti'nden neler beklediğimizi söylemeden evvel, memlekette kütüphaneler bugünkü durumu üstünde konuşalım: Evvelce de dediğimiz gibi Ankara'da yâni devlet merkezindeki mütevazı umumî kütüphane yıllardanberi mesdut bulunuyor. Büyük Millet Meclisi'ndeki nisbeten zengin kütüphane harice kapalı, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kütüphanesi hususî bir mahiyette, Halkevi'ndeki kütüphane de gayri-kâfidir. İstanbul'daki, Türkiye'nin en mühim kütüphanesi olan Üniversite Kütüphanesi'nden sarf-ı nazar, bütün diğer kütüphaneler medrese bozması binalarda ve büyük ekseriyeti tecdidi vuzu' zımında pabuç ve çoraplarını çıkarıp takonya giymiş ihtiyar hafız-ıkütüpler elindedir. Yüksek tahsil müesseselerimizin bulunduğu bu iki büyük şehrimizden gayri şehirlerimizde ve kasabalarımızda bulunan umumî kütüphanelerin sahit rakamına gelince, bu rakamı bilmeyorum. Fakat, bu son yıllarda ziyaret ettiğim şehir ve kasabalarımızın kütüphane binası ve hafız-ıkütüp vaziyetinden istidlâl ederek deyebiliriz ki, taşra kütüphaneleri İstanbul kütüphanelerine asla faik değil ve hattâ beter bir haldedirler. Kütüphanelerimizdeki basma ve yazma eserlerin nakıs bir fihristi olmadığı gibi vakıt vakıt gönderilmiş yeni kitaplara ait fihrist bozuntularında kitap bulmak da âdeta imkânsızdır. Ve en mühim bir iki kütüphanemizin bile yeni kitap almağa veya noksanları tamamlamağa mahsus tahsisatları yok denecek derecede az olduğu gibi, hafız-ıkütüpler için hiçbir istikbal mev'ut bulunmadı -

ğından, mevcut kadroyu bugünkü şartlar ve kayıtlar dahilinde ıslah ve takviye imkânı yoktur.

Vaziyet işte budur ve dâvanın halledilmesi aşağıdaki hususların halline bağlıdır :

İlkönce yapılması icap eden noktalardan biri, bütün eski yazma eserlerin, başka yerlerde bina edilmeleri iktiza edenlere takdimen Ankara ve İstanbul'da binası lâzım bulunan iki umumî kütüphanede toplanmalarıdır. İstitraden söyleyelim ki, bu eski kitapların birer muazzam hazine oldukları, dünyada misil ve menentleri bulunmadığı, ve bu kitapları ziya'dan vikaye ederek tamamiyle intizamlı bir halde ve bir emin çatı altında toplamağa muvaffak olduğumuz zaman memlekette maarif dâvalarını âdeta kökünden hâlederek bütün garbın mahsudu olacağımızı iddia edenler yok değildir. Bu iddianın muazzam bir garabetten başka birşey olmadığını isbat ise tamamiyle zait bir külfettir. Zira, bu eski yazma eserlerin Avrupa'nın büyük umumî kütüphanelerinde de mebzûlen mevcut bulunmasından sarf-ı nazar, bütün bu yazmalar ancak biratkım muayyen ilim tetkikleri için, din, tarih ve edebiyat tarihi araştırmaları için kıymet ve lüzumu olan şeylerdir. Lâkin, vaziyet böyle ise de, bu yazmalar medeniyetimizin mazisini bilmek hususunda elzem vesikalar oldukları için hepsinin artık kat'î bir emniyet altına alınmaları ve muntazam bir kataloglarının vücuda getirilmesi şüphesiz ki elzem bir keyfiyettir. Ve bütün bu yazmaların hem zayi olmaları hem fersûdeleşmeleri ihtimallerini önlemek için, hepsini küflü medreselerden çıkarılıp temiz ve muntazam binalarda toplanmaları lâzım olduğu gibi, bunları ilim merkezlerinin, yüksek tahsil müesseselerinin bulunduğu yerlerde -yâni bizim için şimdiki halde bu yerler Ankara ile İstanbul olduğuna göre- İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde toplamak icap eder. Ödemiş umumî kütüphanesindeki kıymetli bir yazmadan istifadelenmek için bir mütetebbi' oraya mı gitsin ? Bu fedakârlığı göze alsa bile mevzuu için lâzım diğer iki yazmanın biri Niksar ve diğeri Erzurum kütüphanelerinde bulunursa biçare âlim oralara da

gidemeyecek, o kıymetli yazmaları ebedî uykularından uyandıramayacaktır.

Ve memlekette ötekilere takdimen yapılması icap eden iki muazzam umumî kütüphanenin, kütüphane mimarisinde ihtisas sahibi mimarlara yaptırılacak Ankara ve İstanbul Kütüphaneleri'nin, bu yazma eserler ancak birer kısmını teşkil edeceklerdir. Diğer aksama gelince; bunları dört büyük kısımda toplayabiliriz: Bizde matbaacılığın teessüsünden yeni harflerin kabulüne kadar basılmış bütün kitaplarla gazete ve mecmua kolleksiyonları, yeni harflerle yapılmış bütün neşriyat kısmı ki bu neşriyat bundan sonra intişar edeceklerin inzamiyle alabildiğine çoğalmağa namzettir. Kütüphanenin pek mühim olan ve pek zengin olması icap eden bir kısmı ise, büyük medenî dillerle şimdiye kadar basılmış kitap ve mecmuaların en mühimlerinden mürekkep olan muazzam küdür ve memleketimizle alâkadar mahiyetteki bütün neşriyatın burada tam olarak bulunması ve bütün mühim yeni neşriyatın da mevcut olması lâzımdır. Ve bu kayıt, kütüphanenin emrinde, mühim garp dillerinin neşriyatını günü gününe takip eden mütehassıslar bulunmasını tazammun ve icap ettirir. Memlekette ve yüksek tahsil müesseselerinin bulunduğu şehirlerde hakikî bir ilim hayatının teessüs etmesi için de üktüphanelerin bu şekilde teşhiz edilmeleri kat'î şarttır. Çünkü bugün ilmî tetebbülerle meşgul kimseler yeni ve mühim kitapların intişarından haberdar olsalar bile bunları almaktan hemen daima âciz bulunmaktadırlar.

Yüksek tahsil müesseselerine malik olmayan şehirlerimiz için umumî kütüphane tiplerini ise şöyle tasavvur edebiliriz :

a — Nüfusları 40 bini tecavüz eden şehirlere mahsus umumî kütüphaneler.

b — Nüfusları 5 bin ile 40 bin arasında tehalüf eden şehir ve kasabalara mahsus umumî kütüphaneler.

Nüfusları 5 binden aşağı kasabalara mahsus umumî kütüphaneler.

Büyük ve büyücek şehirlerimiz için 10 nüfus başına bir kitap ve diğer kasabalar için 5 nüfus başına bir kitap bulundurmak sistemi tatbik edilebilir, ve garp dillerinde kitap, lisesi bulunan yâni yüksek tahsil görmüş bir memur ve muallim zümresine malik şehirlerimize inhisar ettirilir. Bütün bu kütüphanelerin ihtiva etmeleri icap eden kitaplar listesi de Maarif Vekilliği'nce tayin ve tesbit edilerek kitaplar bu tayin ve tesbit neticesinde tevzi edilirse büyük ve küçük kütüphane raflarının gelişi güzel ve isabetsiz intihaplarla dolması tehlikesinin önüne geçilmiş olur. Bütün bina ve malzeme meselelerini beş senelik bir plâna tev-

fikan hâle başlarken üzerinde durulacak bir keyfiyet de hafız-ı kütüpler meselesi - dir. Bugün nâdir istisnalardan sarf-ınazar umumî kütüphaneler yeni harfleri ancak sökebilen eski ve geri unsurlar elindedir, ve kütüphanelerimizi yakın bir istikbalde kıymetli unsurlarla teçhiz edebilmek için bunların en güzidelerini büyük Avrupa kütüphanelerinde staj görebilecek seviyede - kilerden seçmek ve böyle intihap imkân - larına malik olmak için de yeni hafız-ı kütü - plere karşı cazip bir istikbal taahhüdünde bulunabilmek lâzımdır.

79139 مزین

